

СЕКЦІЯ 5 РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 332.02

Бойко Є.О.
*кандидат економічних наук,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова*

АГЕНТСТВО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

REGIONAL DEVELOPMENT AGENCY: OUTDATED

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено інституційні механізми регіонального управління, на прикладі функціонування агентств регіонального розвитку. Обґрунтовано основні завдання діяльності агентств регіонального розвитку. Досліджено чинники, що стримують створення ефективної інституційної інфраструктури регіонального розвитку в Україні. Особливу увагу приділено функціонуванню агентств регіонального розвитку в Україні.

Ключові слова: регіональний розвиток, інституційний механізм, регіональне управління, агентство регіонального розвитку, неурядові інститути, соціально-економічний розвиток.

АННОТАЦИЯ

В статье исследованы институциональные механизмы регионального управления, на примере функционирования агентств регионального развития. Обоснованы основные задачи деятельности агентств регионального развития. Исследованы факторы, сдерживающие создание эффективной институциональной инфраструктуры регионального развития в Украине. Особое внимание уделено функционированию агентств регионального развития в Украине.

Ключевые слова: региональное развитие, институциональный механизм, региональное управление, агентство регионального развития, неправительственные институты, социально-экономическое развитие.

ANNOTATION

This paper investigates institutional arrangements for regional governance, functioning as an example of regional development agencies. The basic objectives of the regional development agencies. The factors that hinder the establishment of an effective institutional infrastructure for regional development in Ukraine. Particular attention is paid to the functioning of the regional development agencies in Ukraine.

Key words: regional development, institutional framework, regional management, regional development agencies, non-governmental institutions, socio-economic development.

Постановка проблеми. Сучасна теорія регіональної політики, яка сформувалася упродовж 80-х років ХХ століття, дотримується принципу, що рішення про напрямки розвитку регіонів повинні прийматися за участі, а в ідеалі – безпосередньо, регіональними органами влади, які налагоджують систему партнерства з іншими публічними, громадськими, підприємницькими інститутами. Основним завданням регіональної політики була нейтралізація негативних наслідків дисбалансу у рівнях розвитку регіонів. Держава вирішувала це завдання за допомогою прямих інвестицій, фінансових трансфертів чи запровадження інструментів, які опосередковано впливали на розвиток економіки у депресивних регіонах. До їх числа можна віднести і агентства регіонального розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретико-методичні аспекти до аналізу регіонального управління та організаційно-правових засад діяльності інституцій регіонального розвитку розкриваються в працях вітчизняних дослідників, а саме Васильєва О.І., Варналія З.С., Іртищевої І.О., Обозної А.О., Максименко С., Рубцова В., Студеннікова І., Ткаченко В., та ін. Але незважаючи на значні розробки у цьому напрямку, виникає потреба у більш детальному дослідженні розвитку агентств регіонального розвитку як інституційних механізмів регіонального рівня.

Формування цілей статті. Метою статті є комплексне дослідження інституційних

механізмів регіонального управління, на прикладі функціонування агентств регіонального розвитку з використанням світового досвіду та опрацювання вітчизняної практики в контексті законодавства та реалій функціонування в країні.

Виклад основного матеріалу досліджень. Реалізація регіональної політики потребує певного «штабного центру» в системі виконавчої влади, який приймає основні рішення тактичного характеру й забезпечує координацію діяльності інших інститутів та інституцій, залучених у процес такої реалізації. Залежно від етапу розвитку регіональної політики в тій чи іншій країні, цілей державного регулювання розвитку регіонів у європейських державах організовували спеціалізовані міністерства або реалізацію регіональної політики координували неспеціалізовані центральні органи виконавчої влади, в складі яких створювали відповідні структурні підрозділи. Дослідники вказують саме на ці дві моделі інституційного механізму розвитку регіонів або їх поєднання [1].

Для ефективної реалізації державної регіональної політики необхідним є створення мережі недержавних інституцій регіонального і місцевого розвитку. Такі інституції покликані підвищити роль і відповідальність територіальних громад, приватних підприємців та кожного громадянина за розвиток відповідних територій, забезпечити їм можливість реальної участі і впливу на вирішення важливих проблем регіонального і місцевого розвитку. Такою інституцією може бути мережа Агентств регіонального розвитку (АРР) з репрезентуванням державних, громадських, приватних інтересів. Потенціал такої моделі дуже великий, а головне – вона виправдала себе в інших країнах, що є кращим свідченням її апробації. АРР мають на меті сприяти поліпшенню умов використання передових інноваційних технологій, підвищенню інвестиційної привабливості регіонів, вдосконаленню підготовки та перепідготовки фахівців із регіонального розвитку, координації програм технічної допомоги, спрямованих на підтримку регіонального розвитку тощо [2].

Як зазначають окремі дослідники, «завдання агентств регіонального розвитку у

Європі визначалися, передусім, існуючою парадигмою регіонального розвитку. Діопочатку 80-х рр. головним завданням АРР було сприяння промислового розвитку диверсифікації економічної структури регіону» Новітніми завданнями, покладеними на АРР упродовж 90-х рр., є підтримка економічної конкурентоспроможності регіону шляхом проведення тренінгів для персоналу, покращення менеджменту регіональних проектів [4, с. 89]. Як свідчить світова практика, АРР ефективно співпрацюють з місцевою та центральною владами як фокусні центри стратегічного планування та супроводження проектів розвитку територій, забезпечують ефективну міжсекторну співпрацю влади-бізнесу-громадськості та створюють якісно нове економічне середовище.

Досвід функціонування агентств регіонального розвитку закордоном виявився не однозначним. Ці інституційні посередники мають різне походження, розміри, форми, статус, обов'язки та головне джерела фінансування. Наприклад, у Великобританії до 2011 року це були позавідомчі суспільні органи, які створені для економічного розвитку регіонів країни у загальній кількості 9 одиниць (у кожному регіоні по одному інституту та ще один у столиці); вони фінансувалися за рахунок коштів 6 департаментів центрального уряду країни. Напрямки діяльності агентств були представлені такими блоками: подальший економічний розвиток регіону; сприяння ефективності бізнесу, інвестиціями та конкурентоспроможністю; сприяння зайнятості; сприяння формуванню та застосуванню навиків роботи за наймом; сприяння стійкому розвитку країни у цілому [7].

Створення Агентств регіонального розвитку нового типу потребує прийняття нормативного акту, який би регулював питання формування їх складу, функцій і повноважень, взаємодії з органами державної та місцевої влади, громадськими і бізнесовими організаціями тощо; визначення механізму їх участі у процесі планування заходів із залученням бюджетних коштів і виконання загальнодержавних програм з використанням субвенцій та коштів місцевих бюджетів. Вони повинні опрацювати та надавати

висновки із впровадження регіональних інвестиційних та інноваційних проектів, забезпечувати моніторинг, фінансового контролю та аудиту при їх здійсненні. Має бути запроваджений механізм, який передбачить включення до складу наглядових рад підприємств, установ та організацій, що знаходяться у регіоні, представників цих агентств з метою забезпечення дотримання представниками бізнесу регіонального вектора у своїй політиці [1].

Основними завданнями діяльності Агентств регіонального розвитку є:

- сприяння формуванню активної позиції об'єднань громадян щодо соціально-економічного і культурного розвитку регіону, а також взаємодії членів агентства та інших об'єднань громадян з органами влади й органами місцевого самоврядування;

- сприяння здійсненню програм (проектів) технічної та гуманітарної допомоги з метою розширення можливостей регіональних інституцій розвитку, органів влади та членів агентства здійснювати спільні проекти;

- участь у реалізації місцевих, регіональних та національних програм;

- участь у здійсненні програм (проектів) технічної та гуманітарної допомоги;

- захист законних прав та інтересів членів агентства;

- сприяння підвищенню позитивного іміджу регіону;

- ініціювання та участь у створенні та реалізації різних процедур (конкурси, семінари, тренінги, тощо), спрямованих на використання можливостей

- структурних, фінансових та інших ресурсних фондів для розвитку регіону;

- сприяння підвищенню кваліфікації спеціалістів з питань регіонального розвитку та проектних менеджерів організацій – членів Агенції;

- сприяння здійсненню інтеграційних процесів через встановлення та

- поглиблення прямих контактів з організаціями, об'єднаннями громадян,

- органами влади з інших регіонів України, міжнародними донорськими та іншими організаціями;

- сприяння розробці, ініціюванню, впровадженню та реалізації спільних

- міжнародних проектів за участю організацій – членів Агенції, сприяння

- найефективнішому використанню ресурсів проектів розвитку;

- формування відкритого інформаційного простору, інформаційних мереж та баз даних на основі кооперації між організаціями – членами Агенції;

- сприяння формуванню та гармонізації стратегій (стратегічних проектів)

- регіонального розвитку, стратегій розвитку районів, міст та інших населених пунктів регіону, використання різних форм співробітництва для забезпечення їх виконання;

- утвердження взаємної довіри, надійності, порядності та ділового партнерства у взаємовідносинах між інституціями регіонального розвитку та органами влади;

- сприяння створенню умов для прискорення соціально-економічного розвитку міст і регіонів України, підвищенню їх конкурентоспроможності та ефективному використанню їх внутрішнього та зовнішнього потенціалу;

- сприяння заохоченню та використанню соціальних, економічних, екологічних та культурних ініціатив на місцях;

- сприяння впровадженню політики розвитку регіонів та місцевого самоврядування;

- сприяння розробці та впровадженню методик реформування, перебудови і конверсії неефективних виробництв різних галузей, у т.ч. сільського господарства;

- сприяння ефективному залученню державних ресурсів та зарубіжних інвестицій для створення, підтримки і розвитку підприємництва, впровадження екологічно безпечних високотехнологічних і наукомістких виробництв, підвищення екологічної безпеки довкілля, забезпечення інноваційного розвитку регіону, підвищення ефективності використання національно-культурного, туристичного та іншого рекреаційного потенціалу;

- підтримка контактів та розвиток співробітництва з іншими громадськими та державними інституціями регіонального розвитку, державними та місцевими органами влади і місцевого самоврядування усіх рівнів, з Європейськими та іншими міжнародними донорськими

організаціями щодо розробки та впровадження програм розвитку;

- пошук потенційних партнерів для реалізації спільних проектів;
- вивчення та поширення досвіду щодо найкращих регіональних програм та міжнародних проектів, а також надання допомоги у здійсненні проектного планування і організації роботи щодо здійснення стратегічних програм;
- залучення членів Агенції до участі у заходах, що проводяться органами влади та управління з метою розвитку регіону;
- організація симпозіумів, семінарів, конференцій, форумів, обміну досвідом роботи, сприяння встановленню ділових контактів;
- створення спільно з відповідними структурами центрів і курсів підготовки та перепідготовки кадрів, проведення різних форм навчання, тренінгів, конкурсів тощо;
- співробітництво з засобами масової інформації, проведення прес-конференцій, видання інформаційних бюлетенів та інших інформаційних матеріалів;
- надання інформаційно-консультаційної, експертної допомоги;
- інформування членів Агенції, громадськості та інших зацікавлених сторін через інформаційний бюлетень та веб-портал Агенції про регіональні та міжнародні програми або проекти, законодавчі та інші нормативно-правові акти органів влади;
- координація спільних дій Агенції з органами виконавчої влади в розробці і впровадженні програм та проектів розвитку міст та регіонів області;
- участь у розробці та впровадженні проектів соціально-економічного розвитку міст, інших населених пунктів та регіонів, або загальнодержавних проектів соціально-економічного і культурного розвитку, які реалізуються на території області;
- формування та підтримка корпоративних стандартів якості діяльності членів Агенції.

Фахівці Європейської асоціації АРР – EURADA вважають, що агентства регіонального розвитку можна засновувати на будь-якій території, однак, водночас, важливим чинником для майбутньої

ефективності їх діяльності є дотримання наступних параметрів:

- 1) достатня кількість населення на території;
- 2) достатній рівень розвитку підприємництва, його потенціал;
- 3) кваліфіковані людські ресурси;
- 4) існування інституційного консенсусу щодо стратегії місцевого / регіонального розвитку;
- 5) залежність географічного масштабу діяльності АРР від структури економіки [3].

Ефективність діяльності агентств регіонального розвитку залежить в умовах реструктуризації світової економіки, насамперед, від реалізації наступних завдань:

- 1) здатності об'єднати навколо колективно виробленої стратегії дій усіх акторів місцевого/регіонального масштабу;
- 2) зайняття ринкових ніш, які є вільними від втручання приватного сектора;
- 3) знаходження оптимального співвідношення між внутрішнім потенціалом території і стратегією його розвитку в умовах світової інтеграції економіки, а, отже, залучення зовнішніх інвестицій.

Для України Агентства регіонального розвитку є якісно новою інституційною формою управління і сприяння розвитку територій. І як будь-який інноваційний процес вона супроводжується ризиками і визначається багатьма передумовами психологічного, культурного, організаційного, фінансового, економічного і соціального характеру. Вплив зазначених факторів неоднорідний для різних міст і регіонів. Сприйнятливість регіонів і міст до інновацій залежить від особистих та психологічних характеристик регіональної і міської еліти; структури управління, що склалася в регіоні чи місті; соціального, політичного та економічного типу взаємодії впливових суб'єктів розвитку та ін. [5].

Концепція державної регіональної політики України від 25 травня 2001 р. передбачала формування мережі агентств регіонального розвитку як «необхідний елемент розбудови його інфраструктури». З цією метою в 2001 р. було створено Асоціацію агенцій регіонального розвитку України, яка вже через три роки

об'єднала 43 агенції регіонального розвитку з усієї України. Початок доволі активний, але в подальшому розвиток дещо загальмувався. Загальна оцінка ефективності функціонування АРР на сьогодні залишається низькою: їх діяльність доволі фрагментарна, а рівень співпраці з державою та бізнесом є недостатнім для здійснення вагомому впливу на регіональний розвиток. Крім того, варто згадати про технологію «клин клином вибивають» – боротьба із диспропорційністю відбувається непропорційно: якщо на території Львівської області функціонують 11 АРР, то, наприклад, на Житомирщині чи Кіровоградщині заледве по одній.

АРР в Україні існують в різних організаційно-правових формах, зберігаючи при цьому статус неприбуткової організації: благодійні організації («Чернігівська обласна Агенція регіонального розвитку «Вектор»), громадські організації (Інститут Громадянського Суспільства, Сокальська агенція регіонального розвитку), дослідницькі організації (Інститут регіональних та євроінтеграційних досліджень «ЄвроРегіо Україна»); «Агенція розвитку Єврорегіону «Буг» є комунальною установою, а «Агентство з розвитку бізнесу в м. Славутич» – комунальним підприємством; частина взагалі виступають об'єднаннями громадських організацій, для котрих регіональний розвиток виступає лише одним із напрямків діяльності поряд із вирішенням екологічних проблема чи захистом прав людини (Черкаський «Ресурсний центр АНГО»).

Водночас слід наголосити, що державна політика у сфері розбудови інституційної інфраструктури регіонального розвитку наразі має декларативний характер, про що свідчить:

- відсутність в Україні нормативно-правового акту, який чітко б визначав юридичний статус АРР, правові та фінансові засади їх створення й функціонування, принципи співпраці з місцевими органами державної влади та органами місцевого самоврядування;

- брак конкретних кроків і заходів на рівні держави задля розбудови мережі АРР в Україні, в тому числі стимулювання органів місцевої влади до створення агенцій регіонального і місцевого розвитку.

Серед чинників, що стримують створення ефективної інституційної інфраструктури регіонального розвитку в Україні, слід назвати такі [6]:

- надмірна централізація державного управління і слабкість місцевого самоврядування в Україні, що має свій прояв, зокрема, в міжбюджетних відносинах. Одним із головних інструментів впливу на розвиток регіонів у нашій країні й досі залишається перерозподіл бюджетних коштів. За таких умов інституційні інструменти регіонального розвитку не розглядаються як ключові фактори здійснення регіональної політики в державі;

- відсутність базового закону про регіональний розвиток в Україні, де було б чітко визначено механізм та інструменти регіонального розвитку, конкретні джерела фінансування проектів регіонального і місцевого розвитку, що мають здійснюватися АРР;

- відсутність центрального органу виконавчої влади, відповідального за здійснення в Україні регіональної політики, яка б ґрунтувалась на принципах просторового планування і розвитку, а також розбудову мережі АРР у країні;

- нерозвиненість в Україні практики залучення місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування АРР і організацій, що ставлять за мету своєї діяльності сприяння регіональному та/або місцевому розвитку, до процесу управління регіональним і місцевим розвитком.

Висновки. Закордонний досвід функціонування інституційних посередників реалізації стратегій соціально-економічного розвитку територій має бути корисним уроком для України, яка обрала шлях європейської інтеграції. Багато питань щодо функціонування АРР ще потребують детальної наукової розробки, організаційного та нормативно-правового забезпечення, зокрема, такі, як взаємозв'язок між підходами АРР до регіонального розвитку і традиційними державними підходами, чіткий розподіл повноважень між АРР, місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування. Лише після адаптованих до вітчизняних реалій, умов алгоритму функціонування АРР, вони виявляться

ефективними провідниками майбутніх змін в соціально-економічному розвитку країни.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Васильєва О.І. Інституційне забезпечення регіонального управління / О.І. Васильєва // Електронне наукове фахове видання «Державне управління: удосконалення та розвиток». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=65>
2. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: Монографія / за ред. З.С. Варналія. – К.: НІСД, 2007. – 820 с.
3. Іртищева І.О. Державний сектор економіки як елемент інституціональних трансформацій: секторальний аспект / І.О. Іртищева, А.О. Обозна // Вісник ХНАУ. Збірник наукових праць. Вип. 4. – Харків, ХНАУ. – 2014. – С. 3-15.
4. Регіональна політика в країнах Європи: Уроки для України/ заред. С. Максименка, Ін-т «Схід-Захід». – К. : Логос, 2000. – 171 с.
5. Рубцов В. Агентства розвитку як управлінська інновація перетворень у містах і регіонах / В. Рубцов // Управління сучасним містом. – 2001. – № 1-3 (1). – С. 55-62.
6. Студенников І. Інституційна інфраструктура регіонального розвитку в Україні: сучасний стан і проблеми формування / І. Студенников, В. Ткаченко // Економічний Часопис-XXI. 2005 №9-10. С. 36-40.
7. England's Regional Development Agencies. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+http://www.dti.gov.uk/regional/regional-devagencies/index.html>.

УДК 332.1

Новоселов С.Н.

*доктор сільськогосподарських наук,
кандидат економічних наук,*

Московский государственный университет пищевых производств

ЗНАЧЕНИЕ ЛОКАЛЬНЫХ РЫНКОВ В УСТОЙЧИВОМ РАЗВИТИИ ЭКОНОМИКИ РЕГИОНА

THE VALUE OF LOCAL MARKETS IN THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE ECONOMY OF THE REGION

АННОТАЦІЯ

Стаття посвячена дослідженню сутності устійчivosti и устійчивого регіонального розвитку. В ній розкривається содержание концепції устійчивого розвитку регіона, обоснована необхідність розвитку локальних ринків в забезпеченні устійчивости регіона, обусловленная их особой значимостью в социально-экономической системе, исследована система теоретических подходов к формированию региональных и локальных рынков, что является теоретической базой обеспечения устійчивости, сбалансированности и повышения результативности управления экономикой региона и уточнения субъектно-объектной структуры рынка экологических товаров и услуг.

Ключевые слова: устійчивое развитие, региональный рынок, локальный рынок.

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена дослідженню сутності стійкості та сталого регіонального розвитку. У ній розкривається зміст концепції сталого розвитку регіону, обґрунтовано необхідність розвитку локальних ринків у забезпеченні стійкості регіону, зумовлена їх особливою значущістю в соціально-економічній системі, досліджено систему

теоретичних підходів до формування регіональних і локальних ринків, що є теоретичною базою забезпечення стабільності, збалансованості та підвищення результативності управління економікою регіону та уточнення суб'єктно-об'єктної структури ринку екологічних товарів і послуг.

Ключові слова: сталий розвиток, регіональний ринок, локальний ринок.

ANNOTATION

The article is devoted to the essence of sustainability and sustainable regional development. The article reveals the content of the concept of sustainable development of the region, the necessity to develop local markets in ensuring stability in the region, due to their special significance in the socio-economic system, the system of theoretical approaches to the formation of regional and local markets, which is the theoretical basis for providing the stability, balance and improve the efficiency of management of regional economy and refinement of subject-object structure of the market of environmental goods and services.

Key words: sustainable development, regional market, local market.